

Въобще, тогавашното българско общество било потънало въ такава грозна развала, че, когато се започнали нещастнитѣ войни въ края на Петровото царуване, пресвитеръ Козма се справедливо провикналъ въ една отъ своитѣ бесѣди: „Много лъсть и много неправда проникна въ нашата земя, всички сме се отклонили: кой въ еретичество, кой въ разбойничество, кой въ блудъ, кой въ клеветничество и ненависть братска, кой въ лѣнностъ, кой въ пиянство, въ беззаконни желания и въ други грѣхове. Ето, това сме ние, българското общество, виновникъ на всички държавни бѣди и злини“.

Възмутени отъ тая развала, нѣкои много благочестиви хора започнали да се отдалечаватъ въ недостъпнитѣ гори и планини, за да прѣкаратъ единъ светъ и богоугоденъ животъ. Отъ тия пустиножители най-първо мѣсто държи св. Иванъ Рилски, който билъ признатъ по-послѣ за покровителъ на българския народъ. Той се родилъ въ софійското село Скрино и билъ отначало овчаръ, но щомъ умрѣли родителитѣ му, постъпилъ въ единъ манастиръ, слѣдъ което се отдалечилъ въ Рилската планина и прѣкаралъ останалия си животъ въ уединени и непристъпни мѣста, близо до които се издига сега свещената ограда на Рилския манастиръ. Освѣтъ св. Ивана, велики наши сподвижници и горещи ревнители на вѣрата и нравствеността сж били тогава: Прохоръ Пшински, Гавриилъ Лѣсновски и Иоакимъ Сарандапорски. Тия трима светии се подвизавали въ сѣверна Македония, дѣто имъ били издигнати още въ старо врѣме манастири, които заедно съ Рилския манастиръ служили по-послѣ, прѣзъ врѣме на петвѣковното ни робство, за пазители на славянската писменостъ и на славянския духъ.

Богомилство.—Покварата на духовенството повдигнала голѣмо негодуване и между народа; защото духовнитѣ лица не се грижели за просвѣтата и спасението му, а живѣели съблазнителенъ животъ, защищавали произволитѣ на всѣка власть, учили че царътъ и боляритѣ сж поставени отъ Бога, и че подчиненитѣ трѣбва да работятъ на своитѣ господари, а най-послѣ,